

عنوان: راهکارهای هنجارسازی حجاب در جامعه

استاد راهنما:

فاطمه وزینی روشن

پژوهشگران:

مینو محبی

سعیده سرحدی پور^۱

چکیده

یکی از نمودار فرهنگ اسلامی، مسأله حجاب است، باتوجه به گسترش فرهنگ غرب در قالب پوشش و رفتار در جامعه، روز بروز شاهد کم رنگ شدن فرهنگ حجاب هستیم، واین مسأله تحدید جدی نسبت به ارزش هایی اسلامی به حساب میآید، بنابر این بایستی در مقابل حفظ سنکر حجاب و جلوی گیری از گسترش فرهنگ غرب و غرب زده ها، هرکسباهر صلاح باید قیام کرد. در این جستار برآن شدم تا ضرورت حفظ و گسترش فرهنگ حجاب و پیامد هایی ناشی از بی حجابی را مورد بررسی قرار دهم، چنانچه مشاهده می شود عواقب بی جابی موجب افزایش آمار طلاق، جرم و جنایت و تولید فرزندان نا مشروع گردیده و این خطر باعث ازهمگسستگی روابط خانواده و عدم صفا و صمیمیت بین زوجین خواهد بود، و نیز در این تحقیق به راهکارهای حفظ جاب و گسترش این فرهنگ در قالب راهکارهای عمومی و انفرادی پرداخته شده است. تربیت خانواده، مدارس و مکاتب، نیز در این زمینه نقش اساسی دارد، زیرا رشد انسان ها و منشأ ایجاد خُلق و خوی آن ها در چنین جاهای رقم می خورد، اگر بچه ها از کودکی با فرهنگ حجاب بزرگ شود، نمی تواند به آسانی از آن دست بر دارد زیرا پوشش در آن ها امر فطری بوده و کار خلاف فطرت نیاز به زمینه و مقدمات محکم خواهد داشت.

واژگان کلیدی: هنجارسازی، حجاب، جامعه

^۱. همه پژوهشگران طلبه سطح ۲ مدرسه نرجسیه سنقر

۱- مقدمه

خداوند متعال پرتوی از جلال و جمال خویش را به انسان بخشیده است، مرد را جلوه جلال خود و زن را جلوه‌ی جمال خویش قرار داده و این دو را برای هم کاملکننده و سبب آرامش و پوشش هم قرار داده است « هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ »

حجاب برای حفظ آرامش روحی، روانی، صفا و صمیمیت در زندگی خانوادگی و اجتماعی است. حجاب و لزوم پوشیدگی زن در برابر مرد بیگانه از ضروریات دین مبین اسلام است. و از آنجا که خداوند متعال در قرآن، به این موضوع تصریح نموده، و نیز حضرات معصومین (علیهم السلام) در رعایت این فرهنگ اسلامی تأکید فراوان داشته، از جنبه اسلامی نمیتوان تردید کرد.

حجاب جزئی از تمدن، فرهنگ، آداب و رسوم اسلامی و شریعت الهی است. فلسفه‌ی پوشش و حجاب در بند و قفس کردن زنان نبوده، بلکه در پی آزاد کردن آن‌ها از زندان شهوت و رساندن بانوان به مقام والای شان بوده، و حجاب سنگر مبارزه علیه دشمن قسم خورده‌ای اسلام است.

زن و مرد مسلمان با حفظ حجاب و پوشش مناسب راه تعالی و تکامل را بسیار سریع طی خواهند نمود و با رعایت سایر دستورات پروردگار به بالاترین مقامات انسانی خواهند رسید. و از آنجا که حفاظت و مراقبت از عفت عمومی برعهده زنان و مردان است، مردان با غیرت فردی و اجتماعی و زنان با آرم حیا و حجاب باید عفت عمومی جامعه را پاس دارند.

حجاب باید طوری در جامعه معرفی شود که بانوان این فرهنگ را نه بعنوان یک فرهنگ اجباری و سربار برای خودش تلقی کند، بلکه به عنوان یک وظیفه‌ی اسلامی قبول کند که حفظ مقام و شخصیت و انسانیت آنان در گروی این فرهنگ می باشد.

با توجه به جایگاه و اهمیت ویژه حجاب، در این زمینه کتب و مقالات زیادی نوشته شده، ولی در زمینه‌ی راهکارهای گسترش این فرهنگ نسبتاً کمتر پرداخته شده لذا مقاله راهکارهای هنجارسازی حجاب در جامعه مورد تبیین قرار گرفته است

۲- مفهوم شناسی حجاب

حجاب در لغت: به معنای؛

۱- پرده

۲- ستر نقابی که زنان چهره خود را به آن پوشانند و روبند

۳- برقع چادری که زنان سر تا پای خود را بدان پوشانند (معین، محمد، واژه حجاب).

حجاب در اصطلاح: حجاب اصطلاحی این است که زن در هنگام معاشرت با اجنبی بدن خود را بپوشاند و به خود نمایی و جلوه گری نپردازد. و در اصطلاحات قرآنی بیشتر به معنی پرده بکار رفته است و از آن جهت مفهوم پوشش را می دهد که پرده وسیله پوشش است.

واژه حجاب و مشتقات آن هفت بار در قرآن بکار رفته و در تمام موارد به معنی پرده و مانع استعمال شده (طباطبای، سید محمد حسین ج ۹ ص ۲۳۷) « فسلوا هن من وراء حجاب » (احزاب، ۵۳) اگر از زنان پیامبر چیزی خواستید از پشت پرده بی خواهید این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش را می دهد که پرده وسیله پوشش است.

اگر به معنی عام، هر نوع پوشش از گناه را حجاب بنامیم، حجاب می تواند گونه های متفاوت داشته باشد، یک نوع آن حجاب ذهنی و روحی است، برای مثال: اعتقاد به معارف اسلامی داشتن همچون توحید و نبوت که می تواند از لغزش ها و گناه هان فکری مثل کفر و شرک جلو گیری کند.

علاوه بر این در قرآن از انواع دیگری حجاب که در رفتار خارجی انسان تجلی میکند نام برده شده است مثل حجاب و پوشش در نگاه کردن، که مردان و زنان در برخورد با نا محرم به آن سفارش شده اند « قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم » (نور، ۳۰)

و نوع دیگری حجاب و پوشش قرآنی حجاب گفتاری زنان در مقابل نامحرم است :

« فلا تخضعن بالقول الذی فی قلبه مرض .. » (احزاب، ۳۲) زنهار! نازک و نرم با مردان سخن نگویند مبدا دلش بیمار است به طمع افتد.

نوع دیگری پوشش قرآنی، حجاب رفتاری زنان است درمقابل نامحرم، به زنان دستور داده شده که بگونه ی راه نروند که با نشان دادن زینت های خود مایه جلب توجه نامحرم شود «وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لَعْلَمَ مَا يَخْفِيْنَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (نور، ۳۱) پاهای خود را به گونه به زمین نکوبند تا آنچه از زینت شان نهفته می دارند معلوم گردد ای مؤمنان همگی از مرد و زن به درگاه خدا توبه کنید امید است که رستگار شوید.

از مجموع مباحث مطرح شده به روشنی در می یابیم که مراد از حجاب اسلامی، پوشش و حریم قائل شدن در معاشرت زنان با مردان نامحرم، در رفتار، پوشش، نگاه، حرف زدن و راه رفتن است.

۳- ضرورت گسترش فرهنگ حجاب

بررسی گسترش فرهنگ حجاب و عفاف در جامعه آثار و نتایج مهمی دارد. ایجاد سلامت و آرامش روحی و روانی در تمام افراد جامعه با حجاب و عفاف پیوند دارد. بنابراین ضرورت گسترش حجاب تحت عناوین ذیل مورد بررسی قرار گرفته است.

۳-۱- حرمت بخشیدن به زن

زن گوهری گران بهای است که باید خود را در سایه ی حجاب نگهدارد. زن مسلمان تجسم حرمت و عفت در جامعه است، حفظ پوشش نوعی احترام گذاردن به زن و محفوظ نگهداشتن زن از نگاه های شهوانی و حیوانی است.

حریم بودن میان زن و مرد یکی از وسائل مرموزی بوده است که زن در مقام حفظ شخصیت و جایگاه خود در برابر مرد از آن استفاده کرده است. اسلام زن را تشویق کرده است که از جنبه عاطفی و قلبی استفاده کند. در برابر مرد، زن هر اندازه متین تر و با وقارتر و عقیف تر حرکت کند و خود را در معرض نمایش برای مرد نگذارد، براحترام زن افزوده می شود. چنانچه در سوره احزاب آمده است: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلزَّوْجِکِ وَبَنَاتِکِ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِیْنَ يُدْنِیْنَ عَلَیْهِنَّ مِّنْ جَلَابِیْهِنَّ ذَٰلِکَ أَدْنٰی اَنْ یُّعْرَفْنَ فَلَا یُؤْذِنَنَّ» (احزاب، ۵۹).

خداوند به زنان با ایمان دستور می دهد که هرگونه بهانه و مستمسکی را از دست مفسده جویان بگیرند، و روسری های بلند خود را بر خویش فرو افکنند تا شناخته نشود و مورد آزار قرار نگیرند.

در این که منظور ازشناخته شدن چیست؟ بعضی مفسرین گفته هدف این است که: زنان مسلمان در پوشیدن حجاب سهل انگار و بی اعتبا نباشند، مثل بعضی از زنان بی بندو بار که درعین حجاب داشتن آن چنان بی پروا و لایبالی هستند که غالبا قسمت های از بدن های آنان نمایان است و با این وضع توجه افراد هرزه به آنان جلب می شود و مورد اذیت و آزار آنان قرارمی گیرند(شیرازی، ناصر مکارم، ج ۱۷ ص ۴۲۷)بنابر این زن اگر جایگاه خود را در نظام تکوین و آفرینش بیابد، حقیقت وارزش خود را درک کند و بداند که ازکجا آمده است؟ و درکجا قرار دارد؟ و به کجا می رود؟ از حجاب و پوشش به عنوان یک نیاز جدی استفاده می کند و هرگزجامعه را صحنه ی نمایش تن و تجملات و تحرکات جنسی خود قرار نمی دهد.

۲-۳- امنیت و آرامش

درسایه حجاب وعفاف زن هرچه تمام تر و کامل تر به این وجیهه ی اسلامی خود عمل کند، کمتر خطر ازناحیه اجتماع دامن گیری او می شود. بی حجابی سبب تحریک غریزه ی جنسی می شود و این غریزه خیلی خطر ناک است اسلام به اندازه شگرفی این غریزه ی آتشین توجه کامل کرده است. روایات زیادی درباره خطرناک بودن غریزه که مرد و زن را به یکدیگر پیوند می دهد وارد شده است.

اسلام تدبیرهای برای تعدیل و رام کردن این غریزه اندیشیده است و دراین زمینه هم برای زنان و هم برای مردان، تکلیف تعیین کرده است. یک وظیفه ی مشترک که برای زن و مرد، مقرر فرموده مربوط به نگاه کردن است: «قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم... قل للمؤمنات یغضضن من ابصارهن و یحفظن فروجهن». خلاصه این دستور این است که زن و مرد نباید به یکدیگر خیره شوند، نباید نگاه های مملوازشهوت به یکدیگر بدوزند. یک وظیفه هم خاص زنان مقرر فرموده است و آن اینست که زنان بدن های خود را از مردان بیگانه پوشیده نگهدارند و دراجتماع به جلوه گری و دلربائی نپردازند. به هیچ وجه و هیچ صورت و با هیچ شکل ورنگ و بهانه ی کاری نکنند که موجبات تحریک مردان بیگانه را فراهم کنند. روح بشر فوق العاده تحریک پذیراست. اشتباه است که گمان کنیم تحریک پذیری روح بشر محدود به حد خاصی است و ازآن پس آرام م یگیرد(مطهری، مرتضی، ۸۷) اسلام با این دستورش می خواهد آرامش روحی و روانی رابرای تمام افراد جامعه مخصوصا جوانان ایجاد کند، و دغدغه های غریزه جنسی، آرامش را از آنان سلب نکند.

این اولین مرحله امر به معروف و نهی از منکر است و در صورت که این مرحله مؤثر واقع نشد باید از مراحل دیگر امر به معروف و نهی از منکر استفاده کرد که در آن مراحل نوبت به گوشزد کردن و تذکر دادن است و بعد از آن زجر دادن و کوتک زدن و.... است، تا اینکه تمام مراحل امر به معروف و نهی از منکر تطبیق شود.

فساد شخصی تنها به خود شخص بر نمی گردد بلکه تمام جامعه را آلوده می کند و دامن گیر تمام افراد و آحاد جامعه می شود، و این دقیقا مثل کسی است که داخل کشتی موضعی که خودش نشسته سوراخ کند بگوید اینجا مربوط خودم است، معلوم است وقت آب داخل کشتی رسوخ کند تمام افراد که داخل آن است غرق خواهند شد، در آنجا باید جلوی چنین شخصی گرفته شود و در جامعه نیز جلوی افراد که فرهنگ اصیل اسلامی را زیر پا می گذارد گرفته شود و الا فساد آن دامن گیر جامعه شده و تمام افراد جامعه را آلوده خواهند کرد.

۲-۵- وظایف نهادهای دولتی

۱-۲-۵- کتب درسی

یکی از راهکارهای مهم در ترویج فرهنگ حجاب، گنجاندن مطالب مهم و لازم در زمینه‌ی حجاب و پوشش، و آموزش های لازم در این زمینه است، این مطالب در کتب درسی دوره های ابتدای، راهنمای، متوسطه و دانشگاه باید گنجانیده شود.

در مجتمع های درسی اعم از دانش آموز و دانشجو، تقریباً تعداد اکثر افراد جامعه مشغول تحصیل است. پس برمجریان تعلیم و تربیت مدارس و مجتمع ها، لازم است جهت حفظ ارزش های اسلام و ترویج فرهنگ حجاب به نسل نوین اقدامات جدی تری از خودنشان داده و در شکل های مختلف در لا بلای کتب درسی برای دانش

آموزان (علی الخصوص بانوان) به آموزش فرهنگ حجاب بپردازند. البته تعیین محتوای مطالب و محدوده آن با توجه به ظرفیت های درسی به عهده کارشناسان تعلیم و تربیت و اساتید حوزه و دانشگاه می باشد. بنابراین در تمام عصرها کتب درسی یکی از بهترین ابزار برای معرفی و ترویج فرهنگ حجاب در جامعه می باشد، عدم برنامه ریزی، و توجه نکردن در این بخش در دراز مدت باعث فراموشی ارزش های اسلامی و فرهنگ حجاب منجر خواهد شد.

۲-۲-۵- تلویزیون

جعبه اطلاع رسانی فوق العاده مؤثر دیگری در ترویج فرهنگ حجاب است تلویزیون می باشد. امروز تلویزیون در بطن زنده گی مردم قرار گرفته است و می شود گفت تقریباً همه افراد جامعه از این رسانه استفاده می کند مخاطبان تلویزیون یک گروه خاص و محدود نیستند. بلکه مخاطب این رسانه همه می باشد پس برمسئولین فرهنگی کشور علی الخصوص صدا و سیما لازم است که برنامه ریزی درست و واقع بینانه از این رسانه عمومی به نحو مطلوب و شایسته در ترویج فرهنگ حجاب استفاده نمایند. در تلویزیون می توان اهداف را در قالب فیلم، میان برنامه های کوتاه، جملات کوتاه، کارتون، میزگرد همای با مضامین حجاب و مسابقات در این زمینه بیان کرد.

درضمن، اشاعه و ترویج فرهنگ حجاب باید از این روند، منسجم و هدفدار و همیشگی باشد. وطبعاً بالای کوکان تأثیر فروان خواهند داشت زیرا آنان از کودکی مأنوس با فرهنگ حجاب بار می آید، و در حین اجرای تکلیف چیزی جدید و سخت بنظرش نمی آید. چنانچه اگر از این رسانه به طور منفی استفاده شود و فلم های سر و پابره به نمایش گذاشته شود، نیز تأثیر شومش را بالای افکار کودکان و نوجوانان خواهند گذاشت، ما امروز شاهد ترویج فرهنگ غربی در جوامع اسلامی هستیم آنها از این طریق به افکار مسلمانان نفوذ کرده، ولی متأسفانه کارشناسان صدا و سیمای اسلامی به اندازه غربی ها روی افکار مخاطبین خود کارنکرده است. بدون شک بهترین و مؤثر ترین و پر کیفیتترین ابزار در ترویج تمام اهداف اسلام و از جمله فرهنگ حجاب در عصر کنونی تلویزیون می باشد.

۳-۲-۵- رادیو

رادیو ابزار دیگری است که مکمل کار تلویزیون در اشاعه و ترویج فرهنگ حجاب در جامعه است. تقریباً همه وسایل نقلیه با رادیو سرو کار دارند و طولانی بودن مسافرت ها و یا تردد در شهرها، الزامات روانی برای رانندگان و مسافران ایجاد می نماید که از رادیو برای رفع خستگی و تنوع استفاده می نمایند. ضمناً نوع

کار برخیز هم وطنان به گونه ای است که در حین کار معمولاً از رادیو استفاده می کنند و با توجه به اینکه مخاطبان رادیو افشار وسیعی از مردم اجتماع می باشند، مسئولین صدا و سما می توانند به طور مرتب و در فاصله های زمانی مشخص جمله یا حکایتی که مروج فرهنگ حجاب در جامعه باشد را بیان نموده و بدین طریق سهمی در گسترش و اشاعه ی فرهنگ حجاب در جامعه داشته باشند.

۴-۲-۵- تشویق و معرفی خانواده های نمونه در زمینه حجاب

از جمله اقدامات تشویقی روانی مؤثر در ترویج فرهنگ حجاب معرفی خانواده های نمونه در حجاب می باشند. ما می توانیم با یک برنامه ریزی ساده و در عین حال دقیق و جامع، سالانه در هر شهر، استان و در انتهی کشور خانواده های که از هر لحاظ پوشش و حجاب اسلامی را رعایت نموده و در سایر زمینه ها نیز موفق و پرتلاش بوده اند به جامعه معرفی نموده و از آنان تجلیل به عمل بیاوریم، هر چند خانواده های محجبه نیازی به تشویق ندارند و آنان اجر و پاداش عظیم خویش را از پروردگار خواهند گرفت ولی حرکت های این چنینی می تواند عاملی مؤثر در اشاعه و ترویج فرهنگ پوشش و حجاب در جامعه باشد و دیگران نیز با الگوبرداری از این خانواده ها، آینده ای موفق همراه با سعادت را برای خویش به ارمغان بیاورند. البته باید توجه داشته باشیم که ماهیت تشویق ها مختلف است و می تواند بار عاطفی، مالی، تشریفاتی، شغلی، سیاسی، عملی و امثال آن داشته باشد که تمام این موارد می توانند در ترویج فرهنگ حجاب مورد استفاده قرار گیرند.

۶- نتیجه

از جمله مسائل که اسلام به آن اهتمام ورزیده مسئله حجاب است که به حفظ و رعایت آن در قرآن کریم، و بیانات شیوا و راهگشای حضرات معصومین(علیهماالسلام) تأکید فراوان شده است. در این تحقیق، روی سخن بر این بوده که چه نیاز به حجاب داریم و پیامدهای بی حجابی و عواقب ناشی از رعایت نکردن فرهنگ حجاب در جامعه چه بوده، مهمترین عواقب بد حجابی از هم گسستگی کانون خانواده و افزایش آمار طلاق بوده است و همچنین به راهکارهای گسترش حجاب پرداخته شد که چگونه مسئله حجاب را در جامعه اسلامی گسترش دهیم و چه راهکارهای در این زمینه وجود دارد که بتوان توسط آن، حجاب را در جامعه

گسترش داد، و از پیامد های آن جلوی گیری کرد، با بررسی که صورت گرفت، این راهکارها را به دودسته کلی تقسیم گردیده یکی راهکارهای اجتماعی از قبیل کتب درسی، رادیو، تلویزیون، روزنامه ها و مجلات و ... که این ها بطور عمومی عهده دار ترویج این فرهنگ است و دیگر راهکارهای فردی مثل نقش همسران، نقش خانواده، تقویت ایمان و اعتقادات دینی و معرفی بانوان نمونه و... که این ها نقش خصوصی در تبلیغ و ایجاد علقه‌ی حجاب در کودکان و بانوان خواهد داشت علی رغم گسترش فرهنگ غرب، رعایت حجاب در جوامع اسلامی مشیت محکمی است بردهان دشمنان قسم خورده که شب و روز تلاش میکند تا فرهنگ غرب را در جوامع اسلامی گسترش دهند و فرهنگ اسلامی را از جوامع اسلامی برچینند. در مقابل مانیز تلاش می کنیم تا تمام نقشه های آنان را نقش بر آب کرده و ارزش های اسلام را در جامعه حفظ و گسترش دهیم و از زنان باغیرت مسلمانان می خواهیم با رعایت حجاب، ما را در این مسأله مهم یاری نمایند امید وارهستیم با بکارگیری راهکارهای که در این نوشته پیشنهاد شده جامعه محجبه به معنی حقیقی آن داشته باشیم.

فهرست منابع

قرآن کریم

تفسیر المیزان ج ۱۶ ص ۳۲۱

تفسیر نمونه ج ۱۷ ص ۲۸۴

تفسیر نمونه ج ۱۷ ص ۳۱۸-۳۱۹

رحیمی نیک، اعظم، تئوری های نیازوانگیزش، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران

رفیع پور، فرامرز، توسعه و تضاد، شرکت سهامی انتشار تهران ۱۳۸۴

رفیع پور، فرامرز، جامعه روستایی و نیازهای آن، شرکت سهامی انتشار تهران ۱۳۷۰

شیرازی، ناصر مکارم، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامیة، ۱۳۷۳ – ق
طوسی، محمد، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب اسلامیة، ۱۴۰۷
مطهری، مرتضی، مسأله حجاب، ۱۳۸۷
معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، امیر کبیر، ۱۹۷۲.

سایت های مورد استفاده در پژوهش

<https://zinabkobra.kowsarblog.ir/>